

Vykrushch N.

Ivan Franko National University of L'viv, Ukraine

PECULIARITIES OF TEACHING GEOGRAPHY IN SECONDARY SCHOOLS OF UKRAINE IN 1890-1914

The article generalizes positive historical experience of teaching geography in secondary schools of Ukraine in 1890-1914. The peculiarities of content and methods of teaching geography in secondary schools of Ukraine in the mentioned period have been defined.

Keywords: *geography, teaching, methods, secondary school, pupils*

УДК 371.15:78

М. ВІКТОРОВА

Криворізький державний педагогічний інститут КВНЗ «Криворізький національний університет»

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ – ОСНОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовується значущість професійної спрямованості учителя музики як основа його педагогічної діяльності.

Ключові слова: *спрямованість, професійна спрямованість, педагогічна діяльність.*

Актуальність та ступінь дослідженості проблеми. Сучасні умови державотворення в Україні, здійснення реформування економічних та суспільно-культурних галузей життя, зокрема системи освіти, ланкою якої є виховання в школі, актуалізують проблему становлення та розвитку системи підготовки педагогічних кадрів в Україні.

Особливе місце займає проблема розвитку музично-педагогічної діяльності, яку необхідно розглядати, виходячи із сучасної концепції безперервної освіти і у відповідності з тими вимогами, які висуває перед нами майбутнє. Роль, яка в останні десятиріччя відводиться музичному вихованню, безумовно, вимагає професіоналізму вчителів музики, більшої уваги до його діяльності – і як до суспільно значущої професії, і як до об'єкта наукових досліджень.

Сьогодні педагогічна підготовка кадрів учителів музики загальноосвітніх шкіл розглядається як така, що спрямована передусім на розвиток творчої особистості, розмаїття її виявлення, нестандартності, вміння молодого фахівця шкільного профілю реалізувати власний креативний потенціал у кожній освітній ситуації.

Музичне виховання підростаючого покоління є запорукою оновлення культурного життя народу. Формування духовного світу людини повинно стати в нашій державі першочерговим соціальним завданням, оскільки майбутнє суспільства прямо залежить від духовного складу кожної людини, її ідейних і соціальних орієнтирів, які відбиваються в характері мислення, дій, морально-естетичній позиції. Тож на сучасному етапі розвитку Української держави особливої актуальності набуло вдосконалення музично-естетичного виховання дітей та молоді, а також підготовки педагогічних кадрів, здатних ефективно розв'язувати завдання музичного виховання на всіх етапах навчального процесу.

Проблема полягає в тому, що музично-педагогічна підготовка майбутніх учителів музики набуває ефективності, якщо вона ґрунтується на теоретичних і методичних засадах, які відображають специфіку підготовки педагогів до музично-естетичного виховання учнів на основі реалізації організаційно-методичної системи.

© М. Вікторова, 2012

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У XX – на поч. XXI ст. у вітчизняній педагогіці набули поширення прогресивні ідеї діячів у галузі музичної освіти. Видатні композитори М.Верховинець, М. Леонтович, М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко, Б. Яворський розробляли й видавали музичні посібники, нотні збірки, методичні вказівки та рекомендації щодо музичного виховання і навчання. З їхньою діяльністю дослідники пов'язують період розвитку музично-естетичної думки в Україні, формування національних засад музично-естетичного виховання. Педагогічно цінними були ідеї Б. Яворського, який у практиці дитячого музичного виховання виходив із поняття цілісності сприймання оточуючих явищ життя, мистецтва, тому для його педагогічної роботи характерним є розвиток асоціативного досвіду.

Свій внесок у розвиток музично-естетичної думки в Україні робили і педагоги, а саме В. Сухомлинський, розробивши своєрідну концепцію музично-естетичного виховання підрастаючого покоління. Його музично-просвітницька діяльність є вагомим внеском у скарбницю музичної педагогіки. Музика, з її потенційними виховними і культурними можливостями, проголошена педагогом як могутній засіб виховання особистості, а музичне виховання – як виховання людини.

Важливу роль у розвитку теорії й практики музичної освіти XX-XXI ст. відіграли представники музичної педагогіки: Ю. Алієв, О. Апраксина, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, А. Кенеман, О. Ростовський, В. Шацька, С. Шацький, Л. Школяр та ін. Вони порушували питання розвитку музичного сприйняття дитини, засоби педагогічного впливу і умови формування основ музичної культури, зміст, методи та форми музичного виховання учнів тощо. На переконання вищезгаданих науковців, музичне виховання учнів залежить не тільки від учителя, але й від рівня музичної культури, творчих музичних здібностей, педагогічної майстерності всього педагогічного колективу.

Методика музично-освітньої роботи з учнями О. Ростовського багато в чому базується на методичній системі Д. Кабалевського. О. Ростовський у своїх навчально-методичних посібниках намагався показати шляхи музичного виховання й різноманітні способи досягнення мети, з огляду на які кожен учитель має обрати свій підхід, у якому буде яскраво виражений особистісний характер, бо тільки так можна досягти успіху в педагогіці.

Високі вимоги до педагога висувала О. Апраксина. Вона підкреслювала, що вчитель музики повинен уміти стимулювати в дітей сприйняття музики, її естетичне переживання і засвоєння; бачити мету і завдання різноманітних форм музичної роботи, що сприятиме правильному вибору її шляхів і методів; володіти педагогічними і музичними здібностями, бути не тільки музикантом, але й хорошим учителем-вихователем, який з чуйністю ставиться до дітей.

Наукові музично-педагогічні дослідження Л.Бартеневої, Г. Голика, Т. Конишевої, З.Морозової, Е.Скрипкіної, Н.Соколової, Т. Юманової, В.Яконюка та ін. присвячені висвітленню різноманітних аспектів цієї проблеми.

Отже, аналіз естетико-педагогічної спадщини видатних вітчизняних педагогів дає змогу констатувати, що в педагогічній думці XX – початку XXIст. активно розроблялися шляхи музичного виховання особистості та музичної підготовки педагогічних кадрів.

Мета статті: розглянути структуру професійної спрямованості вчителя музики як основи його педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. З поняттям «спрямованість» пов'язане поняття «професійна спрямованість», що являє собою володіння знаннями та досвідом, дає змогу судити про щось. Доцільність уведення поняття «професійна спрямованість» обумовлена широтою його змісту, інтегративною характеристикою, що поєднує такі поняття, як «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності», «особистісні якості» тощо.

Під професійною спрямованістю вчителя розуміється єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Аналіз різних підходів

до проблеми спрямованості в цілому свідчить, що більшість дослідників пов'язують це поняття з конкретною професією в матеріальній або духовній сфері. Загальноновизнаними є такі характеристики професійної спрямованості:

- розуміння сутності завдань, що виконуються;
- знання досвіду в цій сфері й активне його впровадження;
- уміння обирати засоби, адекватні конкретним обставинам;
- почуття відповідальності за досягнуті результати;
- здатність оцінювати власні помилки й коригувати їх.

З позиції іншого напрямку професійна спрямованість учителя трактується як здібність особистості розв'язувати різноманітні педагогічні завдання.

Отже, вихідним пунктом визначення цього поняття може стати інтегрований комплексний підхід, що має спиратися на теорію професійної спрямованості, розроблену відомими науковцями з проблем професійної підготовки вчителя А. Марковою, В. Сластьоніним, Є. Шияновим.

У структурі спрямованості (А. Маркова) виділяють такі напрямки:

- спеціальну спрямованість, яка передбачає оволодіння професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здібність проектувати свій подальший професійний розвиток;
- соціальну спрямованість, яка вимагає оволодіння сумісною (колективною, груповою) діяльністю, співробітництвом, прийомами міжособистісного спілкування, соціальною відповідальністю за результати своєї діяльності;
- особистісну спрямованість, що відбивається в оволодінні прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння деформації особистості;
- індивідуальну спрямованість, яка знаходить вияв у оволодінні прийомами самореалізації й розвитку індивідуальності в процесі професійної діяльності, готовності до професійного росту, в здатності до індивідуального самозбереження, умінні раціонально організовувати свою працю без перевантажень у часі й силах, здійснювати діяльність напружено, але без втоми з позитивними результатами [4].

У педагогічній науці поняття «професійна спрямованість» розглядається як сукупність знань і вмінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок для виконання завдання; комбінація особистісних якостей; комплекс знань і професійно значущих особистісних якостей; вектор професіоналізації; єдність теоретичної та практичної готовності до праці; здатність виконувати складні культуровідповідні види дій тощо. Якщо розглядати риси особистості педагога (моральні якості, організаторські й інтелектуальні здібності, духовна культура та комунікативність тощо), то професійність можна віднести до складових професійних якостей майбутнього вчителя як необхідну ланку постійного удосконалення вже набутого інтелектуального й практичного досвіду, необхідний щабель до пошуку ефективних шляхів підвищення педагогічного професіоналізму й досягнення самобутності особистості.

Професійна спрямованість майбутнього вчителя музики трактується як динамічна, процесуальна сторона його професійної підготовки, характеристика професійного росту, професійних змін – як мотиваційних, так і діяльнісних.

Структура професійної спрямованості майбутнього вчителя музики має такі складові:

- мотиваційний компонент, що виражається у поступовому розвитку спрямованості навчально-професійної діяльності майбутнього вчителя музики, заснованої на пріоритеті цілей розвитку особистості учнів;
- особистісний компонент (якості, педагогічні та музичні здібності тощо);
- змістовий компонент (оволодіння змістом навчання, уміннями, навичками);
- професійно-діяльнісний компонент, що вміщує у собі систему навчально-професійних дій. Цей компонент передбачає оволодіння: специфічними аналітичними навичками, які дозволяють сприймати і оцінювати педагогічну ситуацію як багатомірну, постійно інноваційну педагогічну реальність; особливими професійно-діагностични-

ми діями, що дозволяють перетворювати навчальний предметний матеріал (образотворчий, музичний тощо) у діагностичний; основами проектувальних дій, метою яких є створення гнучкої системи організації життєдіяльності учнів.

Зазначене вище дає змогу сформулювати поняття "музична спрямованість" як складне поліфункціональне та індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції професійних теоретичних знань, ціннісних орієнтацій і практичних умінь учителя у сфері музичної педагогіки, а також особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, які у своїй сукупності забезпечують вибір педагогом свідомої поведінки, що відображає музично-естетичні професійні засади та гуманістичну спрямованість його педагогічної дії.

Отже, значуща в структурі професійної спрямованості вчителя музична спрямованість розширює його професійні можливості, впливає завдяки особистісним якостям учителя на духовний світ учня і виявляється як здатність якісно будувати музично-педагогічний процес і взаємодіяти з усіма учасниками навчально-виховної діяльності.

Процес формування музичної спрямованості вчителя є складним, динамічним, багатограним і багатофакторним.

У процесі навчання майбутнього педагога музична спрямованість проходить кілька етапів свого розвитку, від знання основ музичного виховання до музично-педагогічних цінностей і до музично-естетичного самовдосконалення. Формуюче значення для неї має розвиток позитивного ставлення майбутнього вчителя як до власної особистості, так і до майбутньої музично-естетичної діяльності, до оточуючого світу. Цьому сприяє орієнтація студентів на переосмислення власного музично-естетичного досвіду, рефлексію і самоаналіз, подолання педагогічних стереотипів у суспільній свідомості.

Отже, в умовах реалізації нової парадигми освіти, сутність якої визначається процесом гуманізації, важливу роль відіграє музична спрямованість як вагома складова професійної спрямованості вчителя музики, котрий має бути носієм і головним суб'єктом формування сучасних духовних цінностей у підростаючого покоління.

Сучасні дослідники (Л.Арчажникова, В.Сластьонін та ін.) вважають, що система навчання і виховання спеціаліста повинна спиратися на комплекс вимог до нього, що виражаються в понятті «готовність до професійної діяльності», яка є показником музичної спрямованості.

Висновки. Таким чином, результатом музично-педагогічної підготовки є музична спрямованість як складне поліфункціональне особистісне утворення на основі інтеграції професійних теоретичних знань, ціннісних орієнтацій і практичних умінь учителя у сфері музичної педагогіки, а також особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, які в своїй сукупності забезпечують вибір учителем свідомої поведінки, що відображає гуманістичну спрямованість його педагогічної дії.

Музична спрямованість розширює професійні можливості вчителя, впливає на духовний світ учня і виявляється як здатність якісно будувати музично-педагогічний процес і взаємодіяти з усіма учасниками навчально-виховного процесу. Це утворення функціонує у двох формах: статичній та динамічній. Статична форма характеризує рівень сформованості музично-естетичних цінностей особистості, а динамічна виявляється в умінні здійснювати музично-естетичну роботу з дітьми. Завдяки їй створюються умови для музично-педагогічної рефлексії, самовдосконалення, вибору оптимальних професійно-особистісних орієнтирів та шляхів взаємодії з усіма учасниками навчально-виховного процесу під час різних видів музично-естетичної роботи.

Доведено, що процес формування музичної спрямованості вчителя є складним, динамічним, багатограним і багатофакторним.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М., 1991. – 320 с.
2. Киричук О.С. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу / О. С. Киричук // Рідна школа. – 2002. – №5. – С. 28-30.

3. Масол Л. Концепція загальної мистецької освіти / Л. Масол // Мистецтво та освіта. – 2004. – №1. – С. 2-10.
4. Психология труда учителя: книга для учителя. – М.: Просвещение, 1993. – 178 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб., 2000.
6. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс / Серия «Мастера психологии». – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 656 с.

Стаття надійшла до редакції 04.02. 2012.

Викторова М.

Криворожский государственный педагогический институт КВУЗ «Криворожский национальный университет», Украина

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ – ОСНОВА ЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье обосновывается значимость профессиональной направленности учителя музыки как основа его педагогической деятельности.

Ключевые слова: направленность, профессиональная направленность, педагогическая деятельность.

Viktorova M.

Kryviy Righ State Pedagogical Institute KHUS “Kryviy Righ National University”, Ukraine

PROFESSIONAL ORIENTATION OF THE TEACHER OF MUSIC - A BASIS OF ITS PEDAGOGICAL ACTIVITY

In article the importance a professional orientation of the teacher of music as a basis of its pedagogical activity is proved.

Keywords: an orientation, a professional orientation, pedagogical activity.

УДК 37.011.3-051.014.54

Л. ВОЛИК

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ГЕНЕЗИС СТАНУ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкривається генезис та характеристика готовності педагогів до інноваційної діяльності, сутність та значення, визначаються її компоненти.

Ключові слова: педагог, освіта, інновація, інноваційні педагогічні технології, інноваційна діяльність вчителя.

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. Найсуттєвішою ознакою освітніх систем початку ХХІ ст. є «тотальна інноваційність». Педагогічними колективами активно апробуються вітчизняні та зарубіжні освітні технології, альтернативні традиційній, створюються авторські школи, розробляються й запроваджуються в навчально-виховний процес авторські навчальні програми, методики, технології тощо. Тому важливим складником професіоналізму стає готовність освітян до оцінки нових педагогічних технологій, визначення їх відповідності потребам і можливостям конкретного навчального закладу, а також здатність педагогів до коректної експериментальної перевірки інноваційних ідей.

Аналіз психолого-педагогічних джерел уможливив висновок про те, що досліджувана проблема вимагає розв'язання як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

© Л. Волик, 2012